

BIKVADRAT TENGLAMALARNI YECHISHNING BIR NECHA USULLARI

Muhammadiyev G'iyosiddin Jamshid o'g'li

Saidnazarov Shohruh Dilshod o'g'li

Jo'raboyev Irisbek Mamarasul o'g'li

Abduraximov Jalol O'ktam o'g'li

O'zMU Jizzax filiali talabasi

Ilmiy rahbar: Sharipova Sadoqat Fazliddinovna

O'zMU Jizzax filiali katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Bikvadrat tenglamalarni ixcham usulda yechish zarur masalalardan biridir. Ushbu ishda aynan bikvadrat tenglamalarni yechish usullari qaralgan.

Kalit so'zlar: Bikvadrat tenglamalar, uchinchi darajali simmetrik tenglama, to'rtinchi darajali simmetrik tenglama

Bikvadrat tenglama. Simmetrik tenglamalar

I. $ax^4+bx^2+c=0$ ko'rinishidagi tenglama **bikvadrat tenglama** deyiladi. Tenglamani yangi o'zgaruvchi kiritish usuli bilan yechiladi: $x^2=t$; $x^4=t^2$; $at^2+bt+c=0$

Agar tenglamaning yechimlari $t_1>0$ va $t_2>0$ bo'lsa, bikvadrat tenglamaning 4 ta ildizi bo'ladi: $x_1 = \sqrt{t_1}$, $x_2 = -\sqrt{t_1}$, $x_3 = \sqrt{t_2}$, $x_4 = -\sqrt{t_2}$. Agar t_1 va t_2 lardan biri manfiy bo'lsa, 2 ta yoki $t=0$ da bitta ildizga ega bo'ladi.

1-misol. $(x^2 - 7x + 2)^2 - 13(x^2 - 7x) - 26 = 0$ tenglamani yeching.

Yechish. $x^2 - 7x = t$ belgilsh kiritamiz.

$$(t + 2)^2 - 13t - 26 = 0$$

$$t^2 + 4t + 4 - 13t - 26 = 0$$

$$t^2 - 9t - 22 = 0$$

$$(t - 11)(t + 2) = 0$$

$$t_1 = 11, t_2 = -2$$

1-holat $t_1 = 11$ bo'lganda

$$x^2 - 7x - 11 = 0$$

$$D = \sqrt{93}$$

$$x_1 = \frac{7 - \sqrt{93}}{2}$$

$$x_2 = \frac{7 + \sqrt{93}}{2}$$

2-holat $t_2 = -2$ bo'lganda

$$x^2 - 7x + 2 = 0$$

$$D = \sqrt{41}$$

$$x_3 = \frac{7 - \sqrt{41}}{2} \quad x_4 = \frac{7 + \sqrt{41}}{2}$$

Demak, tenglama butun bo'lmagan yechimlarga ega ekan:

$$x_1 = \frac{7 - \sqrt{93}}{2} \quad x_2 = \frac{7 + \sqrt{93}}{2} \quad x_3 = \frac{7 - \sqrt{41}}{2} \quad x_4 = \frac{7 + \sqrt{41}}{2}$$

II. $ax^3+bx^2+bx+a=0$; $a \neq 0$ tenglama **uchinchi darajali simmetrik tenglama** deyiladi.

2-misol. $x^3 - 13x + 12 = 0$ tenglamani yeching.

$$x^3 - x - 12x + 12 = 0$$

$$x(x^2 - 1) - 12(x - 1) = 0$$

$$x(x - 1)(x + 1) - 12(x - 1) = 0$$

$$(x - 1)(x^2 + x - 12) = 0$$

$$x_1 = 1, x_2 = -4, x_3 = 3$$

III. $ax^4+bx^3+cx^2+bx+a=0$; $a \neq 0$ tenglama **to'rtinchi darajali simmetrik tenglama** deyiladi.

3-misol. $x^4 - 3x^3 - 2x^2 - 6x - 8 = 0$ tenglamani yeching.

$$x^4 + x^3 - 4x^3 - 2x^2 - 6x - 8 = 0$$

$$x^4 + x^3 - 4x^3 - 4x^2 + 2x^2 - 6x - 8 = 0$$

$$x^4 + x^3 - 4x^3 - 4x^2 + 2x^2 + 2x - 8x - 8 = 0$$

$$x^3(x + 1) - 4x^2(x + 1) + 2x(x + 1) - 8(x + 1) = 0$$

$$(x + 1)(x^3 - 4x^2 + 2x - 8) = 0$$

$$(x + 1)(x^2(x - 4) + 2(x - 4)) = 0$$

$$(x + 1)(x - 4)(x^2 + 2) = 0$$

$$x_1 = -1, x_2 = 4, x_3 = \emptyset$$

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Skanavi. Matematikadan masalalar to‘plami (1975)
2. Qurbonov Normurod Xolmamatovich. Maxsus yo‘l bilan yechiladigan masalalar to‘plami (2007).
3. Ochilov Z.H., Xujayeva F., Dustov SH.A. Matematikani chuqur o‘zlashtirish va murakkab tadbqiqy masalalar 1-qisim (2021-yil)
4. Fazliddinovich S. X., Fazliddinova S. S. МАТЕМАТИКА ДАРSLARIDA ВИЗУАЛИЗАЦИОННОСТЬ И ЕЕ АНАЛОГ. //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 289-292.
5. Шарипов Хуршид Фазлиддинович, & Шарипова Садокат Фазлиддиновна. (2022). РЕАЛИЗАЦИЯ ВИЗУАЛИЗАЦИИ ПРИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВЕ ТЕОРЕМЫ ЭЙЛЕРА В ПЛАНИМЕТРИИ И ЕЕ АНАЛОГ. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 1(2), 373–377. Retrieved from <https://journal.jbnuu.uz/index.php/ijcstr/article/view/207>.
6. Шарипова С. Ф., Олтамишев А. СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКЕ. – 2022.